

RIBE og SØNDERHO

Om dengang ripenserne sejlede på søndagsudflugt til Sønderho

En beretning fra omkring 1920 skrevet af ripenseren Harald Jacobsen Jetsmark

<http://www.aldus.dk/fanoe/jetsmark/>

I 1920'erne og 30'erne blev det mere og mere almindeligt, at ripenserne tog turen i sejlbad eller motorbad til Sønderho, ofte blot på en søndagstur, men efterhånden også for at blive i Sønderho i en længere ferieperiode. Sønderhoningerne bød gæsterne velkommen, og hurtigt fandt de ud af supplere den sparsomme indkomst ved at leje en del af huset ud til feriegæsterne.

En af dem der gjorde turen ad Ribe Dyb og Knudedyb var **guldsmed og maler Harald Jacobsen Jetsmark (1899-1984)**, der havde tilbragt sin barndom og ungdom i Ribe og debuterede som maler i 1923. Efter endt læretid og supplerende tegnestudier åbnede han værksted og kunstforretning i Ribe, som han drev til 1937. Herom har han selv skrevet: "I 1923, da jeg efter kunstnerisk uddannelse i København kom tilbage til Ribe og på hjørnet af Sønderportsgade (nr. 17) og Puggårdsgade lod mig etablere som guldsmed af en bedragerisk grosserer, lod jeg den lille forretning forskønne med en antik kopieret dør og vinduerne inddele med sprosser, ophængte et selvlavet udhængsskilt med "Dagmarkorset" som bomærke og lavede inventar i fanøstil, alt i bedste forhåbning og en passende ramme til en lille sølvmedie. Trods forgældet start holdt jeg ud i den hyggelige gade i 10 år og blev da en hyppig gæst hos min nabo, den termanske boglade".

I 1938 flyttede Harald Jacobsen til København, hvor han etablerede sig med forretninger i Mikkell Bryggers Gade og senere på Bremerholm. I 1981 trak han sig tilbage og boede sine sidste år i Valby.

Til bladet "Ribevennen" har Harald Jacobsen foruden denne artikel fra 1971 desuden skrevet en række artikler om bl.a. Ribes teaterliv, musik, fester, dans, Hans Tausens Hus og Kristian Zahrtmann.

I temmelig lang tid var denne Harald Jacobsen Jetsmark ganske svær at biografere for mig. men ad krogede veje og via mange små godt skjulte kilder og oplysninger er det lykkedes mig at sammenstykke en biografi. Hvad jeg ikke har kunnet finde, er beskrivelse af hans arbejde som sølvmed, herunder hvad han måtte have frembragt og hvordan det har set ud. Det kunne være interessant at få frem i lyset.

Men følg nu Harald Jacobsen på hans tur over Vadehavet til Sønderho.

God læselyst ønskes du af
Per Hofman Hansen

Ribe Domkirkes svalende rum, den kølige vindeltrappe og det dejligste panorama

Rejser man til Ribe en varm sommerdag og har slentret rundt i de gamle gader, til man er blevet træt og varm, er den bedste afslutning den store domkirkes lyse svalende rum.

Først sætter man sig på den nederste bænk, slapper af og føler fred og glæde over endnu en gang at have oplevet den dejligste og mest særprægede by i Danmark. Efter en runde i sideskibene, hvor det ældste bispemaleri mangler, stjålet siden sidst, kommer lysten til at slutte Ribebesøget med udsigten fra det store tårn.

Vi begynder trappeturen ad den kølige vindeltrappe i »Maria tårn«, kommer op til en lun, støvlugtende luft i gennemgangen af hvælvingebjergene, derefter ind i det store tårn til frisk luft, og resten af turen ad slidte trætrapper i flere etager, forbi stormklokke, urværk og klokkespil afsluttende ved tårnets plateau, man ånder dejlig frisk luft, og går straks en rundgang for at overse det dejligste panorama.

Byens krinkelkroge, Kammerslusen, Koresand, Knudedyb, Mandø og Fanø

Hvor er det dog et eventyr at kunne se ned i alle kringelkroge, alle de små gader med gamle rødteglshuse og små haver, bugtende åløb forbi anlæg og kirkegård, ligesom indeslutter byen med arme. Og derude de nye bydele, plantagen og Slotsbanken, den nye omfartsvej over marker og åløb, kanalen med Kammerslusen og diget foran »Kåresand« (Koresand), og yderst »Knudedyb« og i det sølvblinkende hav ligger som to lange skygger Manø og Fanø.

Sønderho så nær, at man får lyst til at flyve derover

Man skimter Fanøs sydspids med Sønderho så nær, at man næsten i lige linie får lyst til at flyve derover, vil man sejle, tager det et par timer, og må passes efter højvande og Ribebådførerens tilbud. Men vi ser jernbanen løbe mod nord, og måske med et lille »legetøjstog« til Bramminge, og vi kender ruten i Esbjerg, havnen, færgen og Nordby, besværlig, men altid, til afbenyttelse. Vi begynder turen ned til gaden og ud til banegården.

Fotograf Petrea Lund kendte alt og alle i det lille Sønderho

Da jeg for 50 år siden (omkring 1920) første gang oplevede Fanø og Sønderho, var det gennem den vitale og morsomme fotograf »Peer« Lund fra Gørding, som hver sommer boede i sit yndige hus overfor »Exner«s Kro. Hun kendte alt og alle i det lille Sønderho, hvor hun fotograferede de unge damer i deres originale fanødragter, solgte postkort og førte ungdom sammen i selskabelig venskab og var i det hele taget til disposition med gratis orientering til alle og enhver.

Med rutebilen til Sønderho

Vi sejlede med færgen ad en kosteangivet omvej til Nordby havn, og straks så man de typiske huse deroppe i gaden, hvor de lå på skrænten med små forhaver med bænke og mange blomster. Vi drejede om til posthuset, hvor rutebilerne holder til. Mange biler kører i fast fart til »Kurhotellerne« mod vest. Men vi venter og tager med rutebilen til Sønderho igennem den lille hovedgade forbi kirken, hvor vi drejer fra Kurvejen mod Rindby forbi plantagerne med »Fuglekøjerne« og »Mågekolonien«, og på de tørre græsmarker med lyng dukker små huse op som kendetegner Sønderho, alle med gavl østvendt, stråtag, små vinduer med grøn, sortternet bort over og med blåmalede halvdøre og afsluttende halvgavl i malet træ. Nu den gamle mølle, så den gamle lave kirke uden tårn på, kirkegården med indhegning af stendige og mange jernkors og de særprægede glaskugler og glaskranse, som Sønderhos søfolk bragte med hjem fra Indien.

Vi drejede nu til venstre ad hovedgaden forbi rødkalkede huse med små forhaver lukket med bukketjørnshække, et sted står en gammel galionsfigur bag hegnet til en gammel kaptajnsbolig. Der ligger posthuset i fastlandsstil, og der samles feriegæster og »fanikker« til dagens begivenhed, rutebilens ankomst med gæster og dagens post.

Snart er alle igen gået hver til sit. Vi blev modtaget af »Peer« Lund, som førte os forbi Kromanns gamle forretning (det nuværende Fanø Kunstmuseum), ad en sidevej med flere gavle indrammet af bukketjørn, og for enden, hvor vejen drejede til højre, dukkede en gavl op, rødkalket med stråtag og lille vindue over høj bukketjørn og hyld, og duft af hyld og hybenrosen slog os i møde. »Peer« slog stolt ud med hånden over vores synlige begejstring!

Nøbbes hus

»Der ligger det hus, som I har lejet, det hedder »Nøbbes hus« efter en afdød tysk kunstmaler Nøbbe, som boede der hver sommer i mange år!«, fortalte »Peer«. »Og derefter boede hans to døtre der, men de måtte leje det ud det meste af året, medens de selv boede i Maribo.«

Vi kom nærmere, og over hækken og lågen så vi ind i en lille romantisk rosenhave, med en gammel hejsebrønd til afbenyttelse, med frugttræer og hybenrosen, der slyngede sig over vinduer og halvdøren. Vi

gik indenfor og blev glædelig overrasket, her, ca. halvdelen af huset, var det store rum, »Atelieret«, med panelloft helt op under taget og dette og hanebjælkerne var dekoreret af den tidligere ejer. Fra midten hang en gammel kirkekroner ned over de rødmaledede bondemøbler, væggene var dækket med fine, gamle hollandske fliser, og fra gavlen en spansk panelvæg, som dannede en hygge-krog med løjbænke til haven, og et musikhjørne med klaver til marksiden. Ateliervinduet i taget sad over en dobbelt dør ud til en murstensgang med morgenfruer og i bukketjørnshækken en låge og en stentrappe ned til markstien.

Om aftenen blæste som regel herfra en lun, krydret vind ind ad den åbne dør og skabte »skumring« og hygge, når Ejnar sang og spillede sine kompositioner: »Aftenrøden skær og fin« eller »Stille, hjerte, sol går ned«, og jeg maledede interiører eller eksteriører, og fik under opholdet her i Sønderho min første rigtige maler debut. Ved siden af storstuen kom et lille køkken med gæsteværelse bag ved og hejsestige op til loftsværelset. Mod haven var der først en stue i kahystil med bilæggerovn og gamle møbler, bag den soveværelse til to med dekoreret skab og senge. Alt i alt et fund af eventyrhus, hygge og fred!

Kunstnerkolonien Sønderho

Sønderho havde allerede dengang mange faste sommerbeboere, som ejede eller lejede hus hvert år, og vi blev snart venner med mange af dem, og vi dyrkede gensidig aftenvisit, eller gik på udflugt til »Mågekolonien« med de tusinder skrigende måger, eller til »Fuglekøjerne«, hvor der blev fanget ænder, de lå begge gemt i plantager. Eller man gik ind til fiskernes årlige redningsøvelse i stormvejr. Tilflytterne var mest Københavnerne: Malerne Johan Rohde, Walther Meinhardt (1891-1948), Heinrich Dohm, svenskeren Johan Forsberg, forfatteren Harald Tandrup (1874-1964), læge Kirsten Stürup, malerprofessor Eiken fra Düsseldorf og operasanger Max Müller med familie. Hver dag, når det var tørvejr og solskin, gik alle efter middag sønderom med badetøj og lækkerier, ud til badestedet i hjørnet, kaldet »Hønen«, og der i en lang række klitter havde de deres bestemte klitgryder og dyrkede skiftevis havbad og solbad. Og maler Dohm studerede kvindeskønhed i kikkert, og den unge Forsberg dyrkede nudisme og gik i vandet med bowlerhat på hovedet. Om aftenen samledes vi unge hos Max Müllers, hvor de havde illumineret haven og hvor der blev danset på græsset til grammofonmusik og serveredes forfriskninger. Enkelte aftener samledes penge ind i en hat til møllerens søn, som så spillede bondedanse for os og om søndagen til fest ved »Bombebøssen«.

Danselærerinden fra København - en filosofisk eneboer

Jeg gik ofte mine enlige malerture til de højere klitter ved redningsstationen. En aften, hvor jeg sad på en af de forreste klitter, hvor man mod øst så hele den lille gavlbymellem møllen og klitterne, og på den anden side mod vest en dyb stor dal med et langt enligt hus med får, høns og ænder, beboelse for dyrene og en enlig dame, der levede som en original med sin ged og høns. Da mørket faldt på, og jeg havde malet det bedste billede af klitstemning, hørte jeg hende synge: »Gå med Gud, han vil dig skærme«! Det var en ejendommelig oplevelse. Da jeg senere fortalte Tandrup om det, oplyste han mig om, at det var en forhenværende danselærerinde fra København, som efter depression var flyttet herover og genvundet helbredet og en livsindstilling som filosofisk eneboer.

Sønderhos originale præst

Tandrup gjorde mig så opmærksom på, at vi måtte i kirke en søndag for at høre en original præst. En lille orientering om ham: Sønderho havde i et par år været uden fast præst, ingen havde lyst til at få embede i den afkrog. Men endelig fandt biskop Gabriel Koch i Ribe en præst, som ingen ville have, fordi han var faldet ned af en vogn, slået hovedet, og derefter blevet »lidt til en side«. Koch foreslog dem en prøveprædiken af pastor P., og det blev ordnet, og da pastor P. i sine vendinger: "*Kære venner, kære venner*«, og en særlig bøn tog Sønderhoningerne om hjertet, ønskede de at få ham. Til det sagde biskop Koch: »*Det glæder mig, at han falder i Jeres smag, men så skal I få ham for livstid!*«

Søndagen kom, og da den lille klokke ringede, gik Tandrup og jeg til kirken: »*Nu må du love mig ikke at le højt, når jeg giver dig et puf,*« forberedte han mig. Vi satte os på nederste bænk, vi så de fine modelskibe

hænge under loftet og talte op til tyve fine »fannikernakker« foran os. Et stueorgel spillede op, og én af H. A. Brorsons salmer lød gennem det halvmørke rum. Pastor P. dukkede op på prædikestolen, Tandrup puffede mig, og med himmelvendte øjne og foldede hænder begyndte han:

»Kære venner, kære venner i det dejlige Sønderho, i det dejlige Danmark, vi takker dig, Gud, for den dejlige søndag i det dejlige Sønderho, og vi takker dig for den dejlige mandag, tirsdag og onsdag, og vi takker dig for den dejlige torsdag, fredag og lørdag, men allermost takker vi dig for den dejlige søndag, i det dejlige Sønderho i det dejlige Danmark.« Så oplæste han bibelteksten om Jesu vandring med apostlene ved Genesaret sø og henførte, at det ligeså godt kunne tænkes at være sket ved Sønderho strand, og så kunne vi, kære venner, som var syge, blive helbredt, hvis vi var stærke nok i troen på ham og Gud. "Kære venner, det er troen og »sælen« det kommer an på, det er ikke »kødhjertet« men »sælen«, derfor tænk ikke på det materielle, men løsriv din »sæl« og bliv stærk i troen og husk, at Gud ser ikke på jordisk gevinst og gunst, og hus, kære venner, at Gud ser ind i din »sæl« om den er sort eller lys i troen, amen.«

Så bad han igen sin lange bøn og sluttede: *»Kære venner, se venligt til de to bøsser ved indgangen, når I går!«*

Tandrup og jeg så på hinanden og lo og fik travlt med at komme ud, enige om at denne pastor P. var noget for sig selv.

Med bådejer Riber sejlede vi ad sejlrenden langs koste til Kammerslusen og Ribe

Nu havde vi lagt planer om at sejle til Ribe derfra, og det lykkedes os at samle et antal dertil og få bådejer Riber overtalt. Og en dag ved højvande stod familien Tandrup og et par andre og vi med oppakning ved anløbsbroen i den lille havn, og snart tøffede Ribers båd ud ad sejlrenden langs koste til »Knudedyb«, og det blev en særlig oplevelse at sejle mod »Kammerslusen«, snart til venstre, snart til højre, nærmere og nærmere Ribe Domkirke, sådan var dronning Dagmar altså også kommet sejlende mod slot og kirker, dengang, fra fjerne lande! Mod aften lagde vi til ved Skibbroen, og efter aftensmaden gik jeg rundt med mine gæster i Ribe, og de var meget glade for den afslutning, og de købte et par billeder af mig. Næste dag rejste de til København, og af flere grunde mødtes vi aldrig mere, men måtte nøjes med mindet og synge med sønderhoner: »Fanø, o Fanø, hvor du dog er skøn, hvid er din strandbred, din bølge så grøn«? 50 år er gået, men én gang i Sønderho glemmes aldrig, men gentages!

Teksten er renskrevet og lettere moderniseret af bibliotekar Per Hofman Hansen, Silkeborg, perhofman-snabela-gmail.com

Samtidig publiceret 20. september 2013 på min hjemmeside "Stykker til Fanøs kultur, natur og historie" på adressen

<http://www.aldus.dk/fanoe/jetsmark/>

Her finder du også illustrationer, supplerende oplysninger, kommentarer og henvisninger knyttet til artiklen.